

POSITIENOTA
VAN LA LIGUE DES DROITS HUMAINS
HET GEBRUIK VAN BODYCAMS
DOOR DE POLITIEDIENSTEN

KORTE VERSIE
MEI 2021

1. INTRODUCTIE

In hun aanbevelingen aan de Belgische staat, benadrukken het European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) en het Comité against Torture van de Verenigde Naties (CAT) dat **“de staat de nodige maatregelen moet nemen om slechte behandelingen, inclusief deze op basis van een vorm van discriminatie, efficiënt te bestrijden en om de daders op de juiste manier te bestraffen.”** Bijna 10 jaar later publiceert de Human Rights Council van de Verenigde Naties gelijkaardige aanbevelingen, en nog recenter volgt het Committee on the Elimination of Racial Discrimination van de VN (CERD). **Desondanks blijven we nota nemen van geloofwaardige en terugkerende beschuldigingen van mishandelingen door ordediensten.**

Eén van de oplossingen hiervoor die regelmatig naar voor geschoven wordt is de bodycam, een camera die bevestigd is aan het lichaam van de wetshandhaver. Het gebruik hiervan werpt echter verscheidene vragen op. Of de bodycam het werk van de politie effectief ondersteunt, is niet gegarandeerd.

Deze nota onderzoekt de voordelen en nadelen van bodycams en wil enkele punten benadrukken die vragen tot voorzichtigheid bij het ontwikkelen van deze nieuwe technologie. Hiervoor zijn de resultaten van verschillende studies geanalyseerd waarin de focus lag op drie staten met drie specifieke thematieken:

- De Verenigde Staten, geconcentreerd op de efficiëntie van bodycams (of niet) in het kader van preventie van politiegeweld (Bui, 2018 ; Flight, 2018 ; Ariel et al., 2015 ; Ariel et al., 2016 ; Ariel et al., 2017 ; Lum et al., 2019 ; Stoughton, 2017-2018 ; Coudert et al., 2015);
- Nederland, geconcentreerd op de rol van “objectieve” scheidsrechter die wordt toegeschreven aan de bodycam (Flight, 2020 ; Houwing et Ritsema Van Eck, 2020);
- Canada, geconcentreerd op de problematiek van het gebruik in een context van interactie met etnische minderheden (Glasbeek et al., 2020).

De verschillende lessen die uit deze studies werden getrokken, zijn vervolgens gebruikt om een studie op te stellen over de Belgische situatie met betrekking tot bodycams. Informatie over deze Belgische context komt uit twee documenten:

- Het evaluatieverslag van de eerste bodycam-test van de politiezone Brussel-Elsene
- De projectfiche voor de evaluatie van het gebruik van bodycams in de politiezone Brussel-Noord

Zo kwamen we tot een globale beoordeling en tot de eerste aanbevelingen voor het eerbiedigen van de grondrechten van personen die betrokken zijn in situaties waarin bodycams gebruikt worden.

2. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Ondanks de alomtegenwoordigheid van bodycams in het debat over politiegeweld in België, zijn niet alleen wetenschappelijke studies over het onderwerp zeldzaam maar worden ook de resultaten van die bestaande studies niet meegenomen in de politiezones die we hier onderzochten. Het ontwikkelen van deze technologie gebeurt zonder gemeenschappelijk kader, waardoor de verschillende politiezones instaan voor het ontwikkelen van hun eigen toestellen, hun eigen gebruiksprotocol en hun eigen manier van omgaan met de gemaakte beelden.

De relevantie en noodzakelijkheid van de bodycams, en de noodzakelijke voorwaarden om de doelen van deze technologie te bereiken, worden niet meer in vraag gesteld. De verschillende studies concluderen allemaal dat de effecten van de bodycam overgewaardeerd worden, en zeker op het vlak van het verminderen van het aantal slachtoffers van politiegeweld. De implementatie van bodycams moet dus het onderwerp worden van een publiek debat, waarin de volgende uitdagingen centraal staan:

- **De precieze bepaling van de doelstellingen** van de technologie. Deze beïnvloeden enerzijds hoe de technologie geïmplementeerd zal worden, o.a. of gefilmde personen al dan niet toegang krijgen tot de beelden. Anderzijds maken ze een concrete evaluatie van de technologie mogelijk: draagt ze bij aan de vooropgestelde doelen, of niet?¹
- **De gebruiksprotocollen en de evaluatie van de testfases.** De evaluatie moet onafhankelijk gebeuren, bv. door een academische of burgercontrole.
- **Het gebruik van deze bewakingstechnologie door de politie.** Deze investering getuigt van een bepaalde visie op de politie en op het gebruik van bewakingstechnologie. Ze legt het accent op politie-interventies, bewaking van burgers en de bescherming van de politie-agenten, eerder dan op de bescherming van burgers en de garantie van de fundamentele mensenrechten.
- **De rol van hoe de beelden geïnterpreteerd worden.** Enerzijds wordt op de beelden niet de hele context weergegeven van de situatie die werd gefilmd. Anderzijds zal iedereen bepaalde beelden anders interpreteren, afhankelijk van o.a. diens culturele achtergrond, opvoeding en wereldvisie. Dit brengt specifieke uitdagingen mee rond het debat rond racisme.²

---

¹ Zie bv. de meta-analyse over bodycams o.b.v. 70 empirische studies, waarin de verschillende doelstellingen van bodycams werden geanalyseerd. Met betrekking tot het doel minder slachtoffers door het gebruik van geweld, concluderen criminologen: "In total, these study findings do not reveal a definitive conclusion that BWCs can reduce officers' use of force." (Lum et al., 2019)

² Elsa Dorlin analyseert de beelden van de arrestatie van Rodney King (Los Angeles, 1991) en onthult dat deze beelden, die de wereld rondgaan en welkom waren bij het 'publiek' als bewijs van politiegeweld, door de jury gezien werden als scene van legitieme verdediging die die 'kwetsbaarheid van de politie-agenten' toonden tegen deze zwarte man. Elsa Dorlin roept de notie van representatie op en citeert daarbij Judith Butler, die na het verdict zegt: "de video mag niet gezien worden als ruwe gegevens die voor interpretatie vatbaar zijn, maar als uiting van een geracialiseerde visie." Zie ook Comité de soutien Lamine Bangoura, 2021.

- **De impact van de bewakingstechnologie op enerzijds het menselijk gedrag** en de risico's die dat kan meebrengen in termen van schending van de privacy³, en **anderzijds op de rechten van de politieagent** die onderworpen wordt aan een constant toezicht⁴.
- **De financiële kost** van de technologie, het is een opdrijving van de budgetten die aan de politiediensten toegewezen worden⁵. De investering hierin kadert in een algemene stijgende investering in repressieve maatregelen, en specifiek in beveiligingstechnologieën (o.m. camera's, opleiding, opslag en beheer van beelden...). Dit terwijl we een blijvende tendens van besparingen opmerken in sociale en publieke sectoren (jeugdwerk, cultuur, onderwijs...).

Zoals de heer M. Beys opmerkt, is de bodycam in het beste geval een complementaire bron, maar "kunnen we ons afvragen of ze niet eerder een nieuw repressie-instrument vormt en, daarboven een enorme inkomst voor de technologische industrie, ten koste van sociale investeringen die een meer menselijke benadering vooropzetten bij geschillen tussen politie en burgers. Het eventuele gebruik van bodycams mag in geen enkel geval een voorwendsel zijn om het burgerrecht op het filmen van van politie-agenten in dienst in te perken. Bovendien is het een illusie dat de technologie een oplossing is voor een probleem dat zo maatschappelijk ingebed is als racisme. België heeft geen bodycams nodig, België heeft nood aan een einde aan politiege geweld dat onbestraft blijft en concrete maatregelen daartegen: zowel regelgevende maatregelen als een aanpassing van de opleiding van politiediensten en magistraten." (Beys, 2017)

³ In dit opzicht, haalt de American Civil Liberties Union (ACLU) aan dat bodycams gebruikt kunnen worden als "roving surveillance devices that track our faces, voices, and even the unique way we walk (...) to track, classify, and discriminate against people based on their most personal, innate features." (M. GAGLE, "California Just Blocked Police Body Cam Use of Face Recognition," ACLU, aclu.org). Zie ook CHAPMAN, 2016 en WZTV, 2020.

⁴ Zelfs wanneer de politievakbonden er opletend voor zijn. (zie "Chambre des représentants, Audition relative à l'identifications des agents.e.s de police et à l'utilisations de caméras par les services de police", rapport in naam van de Commission de l'intérieur, des Affaires générales et de la Fonction publique par MM. Jan Van Esbroeck et André Frédéric, 6 mei 2014, DOC 53-3425/001). Integendeel, volgens S. HENDERSON (2016), kan het gebruik van bodycams leiden tot psychische schade want "nobody does well to be under constant surveillance."

⁵ Het uitrusten van politiediensten met bodycams is bijzonder duur: er is niet alleen een budget nodig voor de camera, maar ook voor randapparatuur (zoals een oplader of een houder), opleiding, faciliteiten voor data-opslag, extra personeel om de videogegevens te beheren, en onderhoudskosten (zie National Institute of Justice, "Research on Body-Worn Cameras and Law Enforcement," nij.gov, 5 dec. 2017).

AANDACHTSPUNTEN

- ▷ **Het is essentieel om de rekening te houden met de context (historisch, organisatorisch, sociaal, ...) waarin bodycams een rol zullen spelen in de relatie tussen de politie en het publiek. De bodycam zal nooit in staat zijn om de nuance van de globale context van een interactie tussen politie en mensen van kleur weer te geven.**
- ▷ **Politieagenten die bodycams dragen en gerechtelijke autoriteiten die beelden interpreteren dienen een adequate opleiding te krijgen over het geldende protocol m.b.t. het recht op filmen.**
- ▷ **Er is nood aan een protocol voor het activeren van de bodycam. Wij denken aan een beperking van de discretionaire bevoegdheid van de agent m.b.t. het starten en beëindigen van de registratie, en aan een mondelinge waarschuwing aan de burgers dat hun interactie met de agent wordt vastgelegd.**
- ▷ **Willekeurige controles van het gebruik zijn nodig om het afschrikkingseffect na te gaan waarop het systeem van bodycams gebaseerd is.**
- ▷ **De kwestie van de zichtbaarheid van de bodycam mag niet verwaarloosd worden, anders dringt zich een ander wettelijk kader op.**
- ▷ **Het gebruik, de opslag en de toegang tot de gemaakte beelden behoren strikt gereguleerd te worden, rekening houdend met zowel de privacy van de burgers als de agenten in kwestie.**
- ▷ **De beelden van de bodycams mogen geen bewijslast op zich vormen, maar dienen altijd gecombineerd te worden met ander bewijsmateriaal.**
- ▷ **Gefilmde burgers dienen toegang te hebben tot de beelden via een eenvoudige en toegankelijke procedure. De beelden kunnen bewaard worden bij een onafhankelijke instantie, wat een betere garantie zou vormen voor toegankelijkheid.**
- ▷ **Bij het bekijken van de beelden dient men rekening te houden met de onnauwkeurigheid ervan: ze geven niet exact weer wat de politieagent ziet, aangezien slechts een deel van de situatie die zich afspeelt in beeld wordt gebracht.**
- ▷ **De potentiële positieve aspecten van de bodycam kunnen verloren gaan door niet-geoptimaliseerde infrastructuur zoals bv. videoformaten die specifieke software vereisen.**
- ▷ **Rapporten over het gebruik van geweld dienen opgesteld te worden alvorens het bekijken van de beelden, en niet pas naderhand.**

- ▷ **Er is nood aan een effectieve en substantiële controle waarbij ad-hoc controles uitgevoerd worden, door een onafhankelijk orgaan dat toegang heeft tot alle beelden.**
- ▷ **Tot slot is het essentieel om systeemhervormingen door te voeren: het filmen van het optreden van de politie, met of zonder bodycams, is niet genoeg. Om buitensporig politiegeweld uit te sluiten, dient men op verschillende fronten in te grijpen: onafhankelijke studie van het fenomeen, verzameling en verspreiding van statistieken, opleiding van personeel, straffeloosheid bestrijden, effectieve middelen tot beroep, onafhankelijke controle van de politiediensten, enzovoort.**

RODE LIJNEN

Concluderend is la Ligue des Droits Humains van mening dat aan volgende vereisten voldaan moet zijn alvorens bodycams worden ingezet:

- ▷ **Een verduidelijking van de doelstellingen van deze tool, met name in verband met de kwestie van buitensporig politiegeweld, en niet enkel in verband met geweld tegen politie.**
- ▷ **Het is essentieel om duidelijke, gestandaardiseerde en transparante gebruiksprotocollen in te voeren, met name met betrekking tot pre-registratie, het activeren van de opname, een voorafgaande waarschuwing, geluidsopname, zichtbaarheid van de apparatuur, enzovoort.**
- ▷ **Het gebruik, de opslag en de beschikbaarheid van beelden van de bodycam moet strikt worden gereguleerd, rekening houdend met de privacywetgeving. De toegang tot de beelden door burgers moet gegarandeerd worden.**
- ▷ **Een controleorgaan zoals het Controleorgaan op de politionele informatie (COC), of zelfs een onafhankelijke instantie, hoort het hele proces te kunnen volgen.**
- ▷ **Het is noodzakelijk om academici en experts uit het middenveld te betrekken bij de evaluatie van de bodycam, opdat het gereduceerd kan worden tot louter een hulpmiddel voor de politiediensten.**

3. BIBLIOGRAFIE

ARIEL B., FARRAR W.A. et SUTHERLAND A., 2015, « The Effect of Police Body-Worn Cameras on Use of Force and Citizens' Complaints Against the Police : A Randomized Controlled Trial », *Journal of quantitative criminology* 31 : 509–535 (<https://link.springer.com/article/10.1007/s10940-014-9236-3>).

ARIEL B., A. SUTHERLAND, D. HENSTOCK, J. YOUNG, P. DROVER, J. SYKES, S. MEGICK et R. HENDERSON, 2016, « Wearing body cameras increases assaults against officers and does not reduce police use of force : Results from a global multi-site experiment », *European journal of criminology* 13/6 : 745-750, (https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1477370816643734?casa_token=-ZifHXC39ngIAAAAA%3AyduYRAIYeVOmvHaO2if4zvcloB7OZGQE2o5ettmNBpVtJMmCQnYekm-zWbCnVxpb19jA7qXehGJQ2Q).

ARIEL B., SUTHERLAND A., HENSTOCK D., et al., 2017, "'Contagious Accountability' : A Global Multisite Randomized Controlled Trial on the Effect of Police Body-Worn Cameras on Citizens' Complaints Against the Police". *Criminal Justice and Behavior* 44/2 : 293-316 (https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/260710/Ariel_et_al-Journal_of_Criminal_Justice_and_Behavior-AM.pdf?).

BEYS M., 2017, Après les baffes, l'État belge mérite un bon coup de pied au c... », *Chronique de la Ligue des Droits de l'Homme* 180 : 7.

BUI J., 2018, « Body-worn cameras : Reducing citizen complaints and improving relationship », *European law enforcement research bulletin* 5 : 1-17 (<https://scholarworks.sjsu.edu/themis/vol5/iss1/1/>).

CHAPMAN C., 2016, "Police Body Cams Spark Concerns About Privacy, Mass Surveillance", *NBC-News*, (<https://www.nbcnews.com/news/us-news/police-body-cams-spark-concerns-about-privacy-mass-surveillance-n690536>).

COMITE DE SOUTIEN LAMINE BANGOURA, 2021, « Meurtre de Lamine Bangoura : la matrice négrophobe de la violence policière », 15 mars 2021, *Blog de Mediapart* (https://blogs.mediapart.fr/plis/blog/150321/meurtre-de-lamine-bangoura-la-matrice-negrophobe-de-la-violence-policiere#_ftnref1).

COUDERT F., BUTIN D. et LE METAYER D., 2015, « Body-worn cameras for police accountability : opportunities and risk », *Computer law and security review* 31/6 : 749-762.E.

DORLIN, 2017, *Se défendre. Une philosophie de la violence*, La Découverte.

FLIGHT S., 2020, *Hoe bodycams werken*, 19 octobre 2020 (<https://sanderflight.nl/hoe-body-cams-werken/>).

FLIGHT S., 2018, « Opening up the black box : understanding the impact of bodycams on policing », *Eu-ropean Law Enforcement Research Bulletin* 4 SCE : 47-59 (<https://bulletin.cepol.europa.eu/index.php/bulletin/article/view/321>).

GLASBEEK A., ALAM M. et ROOTS K., 2020, « Seeing and not-seeing : race and body-worn cameras in Canada », *Surveillance & Society* 18/3 : 328-342 (<https://ojs.library.queensu.ca/index.php/surveillance-and-society/article/view/13259/9348>).

HENDERSON S., 2016, « Fourth Amendment Time Machines (and What They Might Say about Police Body Cameras) », upenn.edu

HOUWING L. et RITSEMA VAN ECK G., 2020, « Police bodycams as surveillance tools ? : reflexions on the debate in the Netherlands », *Surveillance & Society*, 18/2 : 284-287 (https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/145906791/Houwing_and_Ritsema_van_Eck_2020_Police_bodycams_as_surveillance_tools_Surveillance_and_Society.pdf).

LUM C., SLOLTZ M., KOPER C. et SCHERER J., 2019, « Research on body-worn cameras : what we know, what we need to know », *Criminology & Public Policy*, 18/1 : 1-26 (https://www.researchgate.net/publication/331981847_Research_on_body-worn_cameras).

STOUGHTON S. W., 2018, « Police body-worn cameras », *North Carolina Law Review*, 2017-2018, pp. 1382-1392 (<https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6681&context=nclr>).

WZTV, 2020, « Black Lives Matter Nashville releases statement on deployment of MNPd body cameras », Fox17 14 juin (<https://fox17.com/news/local/black-lives-matter-nashville-releases-statement-on-deployment-of-mnpd-body-cameras>)

Nota uitgebracht door la Ligue des Droits Humains, mei 2021, op basis van “[Note de position sur le recours aux bodycams par les forces de police – version longue](#)”
Vertaling door Liga voor Mensenrechten, november 2021.

Vertaling door:

Liga voor Mensenrechten vzw
Gebroeders Desmetstraat 75
9000 Gent
policewatch@mensenrechten.be
www.mensenrechten.be

Ligue des droits humains asbl
Rue du Boulet, 22
1000 Bruxelles
Tél. : 02/209 62 80
Fax : 02/209 63 80
ldh@liguedh.be
www.liguedh.be

